

Додаток до листа від _____ № _____

УПОВНОВАЖЕНИЙ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

**Альтернативна доповідь
про виконання Україною Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю**

**Україна
2020**

З М І С Т

Список скорочень.....	3
Мета і загальні зобов'язання (статті 1 – 4).....	5
Рівність і недискримінація (стаття 5).....	5
Жінки з інвалідністю (стаття 6).....	5
Діти з інвалідністю (стаття 7).....	5
Просвітно-виховна робота (стаття 8).....	6
Доступність (стаття 9).....	7
Право на життя (стаття 10).....	8
Ситуація ризику та надзвичайні гуманітарні ситуації (стаття 11)...	8
Рівність перед законом (стаття 12).....	9
Доступ до правосуддя (стаття 13).....	10
Свобода та особиста недоторканність (стаття 14).....	11
Свобода від катувань і жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання (стаття 15).....	11
Свобода від експлуатації, насилля та наруги (стаття 16).....	13
Захист особистої цілісності (стаття 17).....	13
Свобода пересування та громадянство (стаття 18).....	14
Самостійний спосіб життя й залучення до місцевої спільноти (стаття 19).....	14
Індивідуальна мобільність (стаття 20).....	15
Свобода висловлення думки та переконань і доступ до інформації (стаття 21).....	15
Недоторканність приватного життя (стаття 22).....	16
Повага до дому та сім'ї (стаття 23).....	16
Освіта (стаття 24).....	16
Здоров'я (стаття 25).....	17
Абілітація та реабілітація (стаття 26).....	19
Праця та зайнятість (стаття 27).....	20
Достатній життєвий рівень та соціальний захист (стаття 28).....	20
Участь у політичному та суспільному житті (стаття 29).....	22
Участь у культурному житті, проведення дозвілля й відпочинку, заняття спортом (стаття 30).....	22
Статистика та збирання даних (стаття 31).....	23

Список скорочень

КПІ	Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю
КСУ	Конституційний Суд України
КАСУ	Кодекс адміністративного судочинства України
КУпАП	Кодекс України про адміністративні правопорушення
ККУ	Кримінальний кодекс України
КПКУ	Кримінальний процесуальний кодекс України
ЦКУ	Цивільний кодекс України
ЦПК	Цивільний процесуальний кодекс України
Національний план дій	Державна цільова програма «Національний план дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю» на період до 2020 року", затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2012 № 706
План заходів	План заходів з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях, наданих Комітетом ООН з прав осіб з інвалідністю до першої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про права осіб з інвалідністю, на період до 2020 року, затверджений розпорядженням КМУ від 28.12.2016 № 1073-р
ВРУ	Верховна Рада України
КМУ	Кабінет Міністрів України
МОН	Міністерство освіти і науки України
Мінсоцполітики	Міністерство соціальної політики України
Мінветеранів	Міністерство у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України
МОЗ	Міністерство охорони здоров'я України
МКМС	Міністерство культури, молоді і спорту України
Мінregion	Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України
МВС	Міністерством внутрішніх справ України
ДСНС	Державна служба з надзвичайних ситуацій України
Уповноважений	Уповноважений Верховної Ради України з прав людини
Секретаріат Уповноваженого	Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
НПМ	Національний превентивний механізм
АТО	Антитерористична операція
ООС	Операція об'єднаних сил
ВНЗ	Вищий навчальний заклад

ДБН	Державні будівельні норми
НГО	Національні громадські організації людей з інвалідністю
ОТГ	Об'єднані територіальні громади
ОМС	Органи місцевого самоврядування
ПНІ	Психоневрологічний інтернат
УВП	Установи виконання покарань
СІЗО	Слідчий ізолятор
ДКВС	Державна кримінально-виконавча служба України
ЦБІ	Централізований банк даних з проблем інвалідності
ВПО	Внутрішньо переміщені особи
ЄІБД ВПО	Єдина інформаційна база даних про внутрішньо переміщених осіб

Мета і загальні зобов'язання (статті 1-4)

1. Законом України від 07.09.2016 № 1490-VIII «Про внесення зміни до Закону України «Про ратифікацію Конвенції про права інвалідів і Факультативного протоколу до неї» внесені відповідні зміни до КПП та Факультативного протоколу до неї в частині зміни терміна «інвалід» на термін «особа з інвалідністю». Законом України від 02.10.2018 № 2581-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування терміна «особа з інвалідністю» та похідних від нього» відповідні зміни було внесено до понад 70 національних законодавчих актів. Як свідчить моніторинг Уповноваженого не всі нормативно-правові акти приведено у відповідність до вимог цього закону. Крім того, державна установа, основним завданням якої є фінансове забезпечення заходів щодо соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні, має назву «Фонд соціального захисту інвалідів».

2. Здійснюваний Уповноваженим моніторинг засвідчив, що на виконання пункту 4 розпорядження КМУ від 28.12.2016 № 1073-р та пункту 3 постанови КМУ від 01.08.2012 № 706 заходи, спрямовані на виконання КПП та рекомендацій Комітету ООН з прав осіб з інвалідністю до першої періодичної доповіді України про виконання КПП, розробляються та певним чином виконуються також на регіональному рівні.

Рівність і недискримінація (ст. 5)

3. Аналіз звернень громадян та результати здійснюваного Уповноваженим моніторингу засвідчили, що люди з інвалідністю не мають змоги у повному обсязі реалізовувати свої права на рівні з іншими членами суспільства, зокрема у сферах освіти та охорони здоров'я, праці, користування транспортними послугами, безперешкодного доступу до об'єктів житлово-комунального та громадського призначення, а також інформації.

4. У ВРУ зареєстровано проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації із правом Європейського Союзу)» № 0931 від 29.08.2019. На сьогодні вказаний проект Закону підготовлено до другого читання і він підтримується Уповноваженим, як такий, що спрямований на забезпечення ефективного захисту від дискримінації відповідно до міжнародних стандартів та зміцнення спроможності відповідальних органів у сфері антидискримінаційної політики.

Жінки з інвалідністю (ст. 6)

5. Моніторинг Уповноваженого засвідчив, що за ініціативи Луганської обласної військово-цивільної адміністрації у п'яти містах і районах області на базі лікарень створено кабінети анонімної невідкладної медико-психологічної допомоги для жінок, які постраждали від насильства. Кабінети працюють цілодобово, безоплатно, а також обладнані гінекологічними

кріслами-трансформерами із функцією огляду та лікування жінок з інвалідністю.

Діти з інвалідністю (ст. 7)

6. З часу загострення обстановки в східних областях України з метою попередження негативного впливу на життя та здоров'я дітей Уповноважений неодноразово звертався до Президента України, Прем'єр-міністра України, керівників міністерств та голів Донецької і Луганської обласних державних адміністрацій щодо вивезення підопічних інтернатних закладів з небезпечної зони.

7. Проте за оперативною інформацією не було забезпечено евакуацію із зони проведення антитерористичної операції 128 вихованців Краснодонського обласного дитячого будинку інтернату, з яких 85 – це діти. Більшість вихованців цієї установи є тяжкохворими і не можуть самостійно пересуватися. Також не евакуйовані 174 вихованців Ровеньківського обласного дитячого будинку інтернату, з яких 20 є дітьми з інвалідністю.

8. З 2017 року в Україні розпочалась реформа деінституціоналізації, яка має на меті повернення дітей, які залишились без батьківського догляду, на виховання у сімейне середовище, при цьому для вирішення ситуації із перебуванням у закладах інституційного догляду дітей з інвалідністю запропоновано створити малі групові будинки - заклади для проживання та виховання у них не більш як 10 дітей сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, у тому числі дітей з інвалідністю.

Такий підхід, за якого змінюються тільки умови проживання дитини, не є раціональним та комплексним рішенням для забезпечення права дітей з інвалідністю на сімейне виховання та догляд.

Просвітньо-виховна робота (ст. 8)

9. Попри певний позитивний прогрес у забезпеченні доступності інтернет-сайтів державних органів для людей з порушеннями зору та слуху, не усі сайти є доступними для цих осіб. Залишається актуальною проблема доступу людей з інвалідністю до інформаційно-комунікаційних технологій і систем, особливо у сільській місцевості.

10. Активна просвітницько-виховна роботи провадиться у сфері дошкільної та загальної середньої освіти. На сайті МОН створено рубрику в сфері інклюзивного навчання для фахівців, яку наповнено відповідними методичними рекомендаціями, посібниками, розміщено матеріали для проходження онлайн-навчання.

11. Однак державою приділяється недостатньо уваги навчанню батьків догляду за дітьми, які потребують особливої уваги, – більшість батьків не володіють необхідними навичками, а також інформацією про існуючі послуги, навчання і консультації. При цьому відомо, що якісний догляд і своєчасно надана допомога сприяють зменшенню інвалідизації, а в деяких випадках – її уникнення.

12. Значна увага дотриманню принципу рівності та захисту від дискримінації під час реалізації основоположних прав і свобод осіб з інвалідністю приділяється Уповноваженим. З метою підвищення обізнаності громадян, представників органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії дискримінації, зокрема за ознакою інвалідності, впродовж 2018-2019 років Уповноваженим проводилася активна просвітницька робота.

13. У співпраці з Представництвом ООН в Україні та Представництвом фонду імені Фрідріха Еберта в Україні, Секретаріатом Уповноваженого проведено 7 тренінгів на тему «Розпізнавання та реагування на дискримінацію» для представників органів державної влади та місцевого самоврядування у містах Дніпро, Ужгород, Житомир, Хмельницький, Чернівці, Луцьк, Кропивницький. До програми тренінгу було включено тему «Дискримінація за ознакою інвалідності та стану здоров'я: проблематика та способи протидії».

14. В рамках проведення щорічної акції «16 днів проти насильства» та з метою просування принципу рівності та недискримінації серед студентської молоді було проведено лекцію на тему «Життя без бар'єрів» для студентів Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка, а також навчальний семінар на тему «Заборона катувань та неналежного поводження в діяльності інтернатних установ: міжнародні та національні стандарти» для працівників департаментів/управлінь облдержадміністрацій та установ соціального захисту населення і охорони здоров'я.

15. Для студентів Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» проведено навчальний семінар на тему «Рівні права людини – рівні можливості».

16. Працівниками Департаменту реалізації національного превентивного механізму проведено 8 навчальних семінарів (у Дніпропетровській, Полтавській Рівненській, Сумській, Тернопільській, Херсонській, Хмельницькій та Черкаській областях), під час яких відбулося навчання працівників соціальної сфери з питань реалізації міжнародних стандартів дотримання прав людей, у тому числі осіб з інвалідністю.

Доступність (ст. 9)

17. В Україні розроблено та прийнято державні будівельні норми ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд», затверджені наказом Мінрегіону від 30.11.2018 № 327.

18. Нові ДБН містять близько 100 якісних змін для безпеки і комфорту маломобільних груп населення. За новими нормами всі будинки та споруди в Україні, а також необхідна інфраструктура повинні обов'язково проектуватися з елементами доступності.

19. Результати моніторингових візитів Уповноваженого до місць несвободи, де перебувають люди з інвалідністю, свідчать про відсутність або

невідповідність ДБН пандусів; тактильних смужок; непристосованість санвузлів та інші порушення стандартів універсального дизайну.

20. У ході моніторингу дотримання виборчих прав громадян з інвалідністю під час проведення виборчих кампаній встановлені непоодинокі випадки недотримання рівних можливостей в реалізації виборчого права для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення через відсутність або обмеження доступності до виборчих дільниць, а саме відсутність архітектурної доступності приміщень, в яких відбувається голосування, недоступність прилеглої території до виборчих дільниць та відсутність виборчих бюлетенів друканих шрифтом Брайля.

Право на життя (ст. 10)

21. Тривалий час не приймається Закон України «Про опіку і піклування», а чинне законодавство щодо забезпечення прав недієздатних осіб потребує змін.

22. Під час моніторингових візитів виявлені непоодинокі грубі порушення прав недієздатних осіб через відсутність системи контролю за виконанням опікунами своїх обов'язків. Зокрема, відмови опікунів від лікування підопічних, що може стати загрозою життю та здоров'ю підопічних через незабезпечення оперативного втручання на ранніх стадіях небезпечних захворювань.

Ситуації ризику на надзвичайні гуманітарні ситуації (ст. 11)

23. Постанова КМУ від 27.09.2017 № 733 «Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту» враховує потреби осіб з інвалідністю, зокрема з порушенням органу зору, слуху, опорно-рухового апарату, з розумовою відсталістю, психічними розладами, та інших мало мобільних груп населення.

24. Конкретні заходи щодо проведення евакуації людей з обмеженими можливостями та осіб, які їх супроводжують, визначаються наказом МВС від 10.07.2017 № 579 «Про затвердження Методики планування заходів з евакуації».

25. До 2017 року ЄІБД ВПО існувала як показник обмеженого обсягу статистичних даних (не передбачалось збору інформації про потреби, економічну активність таких осіб) та обмежувалась регіональними форматами. За ініціативи Уповноваженого перелік відомостей щодо цих осіб було розширено.

26. З 2019 року почала працювати ЄІБД ВПО з новим програмним забезпеченням сегменту «Облік ВПО», яке в цілому відповідає інформаційним потребам органів державної влади та передбачає внесення розширеної інформації про потреби ВПО, зокрема осіб з інвалідністю (надання реабілітаційних послуг відповідно програми реабілітації, забезпечення технічними чи ортопедичними засобами тощо).

27. На початок 2019 року на обліку ВПО перебувало понад 48 тис. осіб з інвалідністю, що складає 3 % від загальної кількості переміщених осіб.
28. Не вирішене питання надання допомоги особам з інвалідністю, які перебувають на тимчасово окупованих територіях і не в змозі переміститись на підконтрольну Україні територію. Відсутня статистика щодо жертв та постраждалих серед людей з інвалідністю.
29. Уповноваженим неодноразово зверталась увага органів державної влади на необхідності на державному рівні своєчасного вжиття заходів щодо розробки чіткого плану взаємодії всіх органів держави для термінового переміщення мирного населення, в першу чергу дітей, осіб з інвалідністю, осіб похилого віку з території проведення АТО/ООС, включаючи заходи щодо забезпечення цих людей тимчасовим житлом та іншими речами першої необхідності.
30. За результатами вжитих заходів Українським науково-дослідним інститутом цивільного захисту ДСНС розроблено Державні стандарти України «Безпека у надзвичайних ситуаціях. Евакуація населення» та Методику планування заходів з евакуації. Зазначеними документами визначено загальні принципи планування, організації та проведення евакуації із району проведення антитерористичної операції для всіх категорій населення, у тому числі дітей та осіб з інвалідністю.

Рівність перед законом (ст. 12)

31. Надано право недієздатним звертатись до суду щодо поновлення дієздатності (нова редакція ЦПК від 15.12.2017, ст. 300).
32. З огляду на те, що статтею 8 Закону України «Про звернення громадян» звернення недієздатних осіб не підлягають розгляду (таке звернення може бути подано лише законними представниками) Уповноваженим направлено конституційне подання до КСУ щодо відповідності Конституції України окремих положень Закону України «Про звернення громадян» (справа про звернення осіб, визнаних судом недієздатними). КСУ своїм рішенням від 11.10.2018 № 8-р/2018 (Справа № 1-124/2018(4976/17) визнав статті 8, 16 Закону України «Про звернення громадян» неконституційними.
33. Невирішеними залишаються питання щодо:
- звернення до суду недієздатних осіб з усіх питань, окрім поновлення дієздатності;
 - забезпечення виборчого права громадянам, яких визнано судом недієздатними;
 - самостійного звернення такими особами стосовно надання безоплатної правової допомоги;
 - безпосереднього звернення до суду установ/закладів, де перебувають недієздатні та обмежено дієздатні особи, щодо поновлення дієздатності цих осіб (змінами до ЦПК установи/заклади можуть звертатися з цього питання лише до органу опіки і піклування, який в свою чергу може звертатись до

суду. Така ситуація ускладнила процес поновлення дієздатності осіб, які перебувають в установах/закладах соціальної сфери).

34. Застарілими є Правила опіки та піклування (затверджені ще у 1999 році), які потребують осучаснення. Результати моніторингових візитів до закладів з надання психіатричної допомоги дають підстави для висновку, що існує практика проведення судових засідань про продовження, зміну або припинення застосування примусових заходів медичного характеру, без участі особи, або її законного представника, стосовно якої розглядається справа у суді, що є порушенням статті 512 КПКУ.

Доступ до правосуддя (ст. 13)

35. На офіційному веб-порталі «Судова влада України» запроваджено елементи управління, які надають можливість особам з інвалідністю по зору та по слуху користуватись зазначеним Інтернет ресурсом.

36. За інформацією Державної судової адміністрації України у 2018 році було проведено аудит приміщень судів на предмет архітектурної доступності для осіб з інвалідністю в загальній кількості 675 приміщень.

37. За даними Звіту Рахункової палати від 18.12.2018 про результати аудиту ефективності використання бюджетних коштів на забезпечення здійснення правосуддя місцевими господарськими судами, жодне приміщення місцевих господарських судів не відповідає діючим на той час державним будівельним нормам в частині доступності для осіб з інвалідністю (кнопки дзвінка (виклику або переговорні пристрої) мають 24 з 30 приміщень судів; для осіб з інвалідністю по зору продубльовано шрифт Брайля лише у 10 будівлях; універсальні кабінки санвузлів відповідно до потреб осіб з інвалідністю облаштовано лише в 7 приміщеннях).

38. Приміщення Господарського суду м. Києва не пристосовані для відвідування особами з інвалідністю, за винятком канцелярії, яка практично не має перешкод для отримання послуг усіма категоріями відвідувачів. Вхід на перший поверх будівлі цього суду, а також вхід до залів судових засідань можливий лише зі сторонньою допомогою через запасний евакуаційний вхід/вихід, який обладнаний внутрішнім пандусом. Універсальні кабінки санвузла для потреб осіб з інвалідністю не облаштовано.

39. Працівниками Секретаріату Уповноваженого протягом 2015–2019 років здійснено 233 моніторингових візити до судів. За результатами візитів встановлено, що лише окремі приміщення судів повністю відповідають стандартам доступності.

40. Автомобілі та спеціальні вагони для етапування не пристосовані для перевезення засуджених осіб з інвалідністю. Приміщення, коридори суду, зали судових засідань, не пристосовані для пересування та перебування в них засуджених (ув'язнених) осіб з інвалідністю, особливо з ампутацією нижніх кінцівок, які користуються кріслами колісними. Аналогічна ситуація склалася в закладах та спеціальних автомобілях для етапування, підпорядкованих підрозділам МВС.

41. Крім того, під час моніторингових візитів НПМ до стаціонарних установ соціальної сфери, встановлено, що недієздатним підопічним не надавалася інформація про можливість самостійного звернення до суду з питань поновлення дієздатності, про можливість отримати безоплатні послуги адвоката. Така ситуація свідчить про те, що в інтернатних установах не налагоджена взаємодія з Регіональними центрами надання безоплатної вторинної правової допомоги.

42. Урядом розроблено та внесено на розгляд ВРУ 28.12.2019 законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення доступу до безоплатної правової допомоги дітей та осіб з інвалідністю та підвищення якості її надання» (реєстр. № 2704), яким передбачається унормування ефективної реалізації прав осіб, у тому числі дітей, недієздатних осіб та осіб, дієздатність яких обмежена, на отримання якісної безоплатної правової допомоги шляхом спрощення механізму організації надання такої допомоги, а також вдосконалення процедури забезпечення якості безоплатної вторинної правової допомоги шляхом упровадження механізму оцінювання якості наданої правової допомоги з використанням інструменту рецензування («peer review»).

Свобода та особиста недоторканість (ст. 14)

43. ВРУ у 2017 році ухвалила Закон № 2205-VIII від 14.11.2017 про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання психіатричної допомоги, яким надане право госпіталізації особи, визнаної у встановленому законом порядку недієздатною, за її усвідомленою письмовою згодою. Водночас передбачено, що особа, визнана у встановленому законом порядку недієздатною, яка за станом свого здоров'я не здатна висловити прохання або надати усвідомлену письмову згоду, госпіталізується до закладу з надання психіатричної допомоги за рішенням (згодою) органу опіки та піклування, яке ухвалюється не пізніше 24 годин з моменту звернення до цього органу законного представника зазначеної особи і може бути оскаржено відповідно до закону, у тому числі до суду.

44. Згідно з Рішенням КСУ, у справі за конституційним поданням Уповноваженого № 13-р/2018 від 20.12.2018, якщо особа за своїм станом здоров'я не здатна надати усвідомлену письмову згоду, госпіталізація і лікування є неможливим без рішення суду.

Не приведено норму статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» стосовно госпіталізації особи, визнаної у встановленому законом порядку недієздатною, у відповідність до Рішення КСУ від 20.12.2018 № 1-170/2018(1114/18).

Протягом 2015–2019 рр. Уповноваженим здійснено 237 візитів до закладів з надання психіатричної допомоги, під час яких виявлено факти перебування на лікування пацієнтів з психічними розладами, які не надавали усвідомленої згоди на госпіталізацію та без рішення суду, а також формального заповнення бланків усвідомленої згоди.

Свобода від катувань і жорстокого, нелюдського або принижуючого гідність поводження та покарання (ст. 15)

45. Відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, ратифікованого Законом України від 21.07.2006 № 22-V, та Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» на Уповноваженого покладено функції НПМ.

Зазначені функції реалізуються шляхом здійснення систематичного відвідування місць, визначених у пункті 8 статті 13 зазначеного вище Закону, з метою дотримання прав осіб, які утримуються (перебувають) у таких місцях, зокрема права на захист від неналежного поводження.

46. У 2019 році в Україні таких місць налічується понад 5 тисяч, що перебувають у підпорядкуванні десяти різних органів влади.

З метою вивчення ситуації щодо дотримання прав і свобод осіб, які перебувають у місцях несвободи, в рамках реалізації НПМ працівниками Секретаріату Уповноваженого спільно з громадськими моніторами та експертами, починаючи з 2015 року по грудень 2019 року здійснили понад 2428 моніторингових візитів до місць несвободи, де перебувають, або можуть перебувати особи з інвалідністю, у тому числі у 2019 році – 711 візитів. Слід зазначити, що серед моніторингової спільноти троє осіб з інвалідністю, які беруть активну участь у моніторингових візитах.

47. Порушення прав людини були виявлені під час усіх проведених моніторингових візитів. З початку 2019 року порушено 54 кримінальних проваджень (наразі перебувають на стадії досудового розслідування, здійснюється супровід). Під час моніторингових візитів виявляються випадки жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, видів поводження і покарання з людьми з інвалідністю в місцях несвободи.

48. За результатами візитів Уповноваженим підготовлено і представлено 4 спеціальні доповіді:

- Про стан дотримання прав людини в закладах охорони здоров'я, що надають паліативну допомогу;

- Про стан реалізації національного превентивного механізму;

- Про стан додержання прав дітей у закладах інституційного догляду в Україні за результатами моніторингових візитів національного превентивного механізму у 2018 році;

- Про стан додержання права на охорону здоров'я та медичну допомогу в слідчих ізоляторах та установах виконання покарань державної кримінально-виконавчої служби України.

49. На виконання рекомендацій Уповноваженого, наданих за результатами моніторингових візитів, міністерствами, відомствами, та іншими органами виконавчої влади розробляються навчальні програми, вносяться до плану підготовки персоналу теми про права осіб, у тому числі осіб з інвалідністю, особливості застосування фізичного обмеження, заборону катування, жорстокого або такого, що принижує гідність, поводження з пацієнтами.

Крім того, вносяться відповідні зміни до посадових інструкцій працівників установ.

50. Проблемними залишаються питання кадрового забезпечення, у тому числі лікарями та молодшим медичним персоналом, а також їх оплата праці. Так, в установах соціального захисту багато ліжкових хворих, однак для належного догляду за ними недостатньо санітарок палатних. Разом з тим, керівники установ скаржились на високу плинність кадрів, зокрема молодшого медичного персоналу, який через низьку заробітну плату звільняється.

Свобода від експлуатації, насилля та наруги (ст. 16)

52. Прийнято Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який реформував підходи до реагування на домашнє насильство та насильство за ознакою статі.

Положеннями цього закону запроваджено ефективний механізм надання допомоги та захисту особам з інвалідністю, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

Відсутня архітектурна доступність осіб з інвалідністю до загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих.

Відсутня статистична звітність про кількість осіб з інвалідністю, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

Захист особистої цілісності (ст. 17)

53. Абзац другий частини п'ятої статті 281 ЦКУ щодо стерилізації недієздатної фізичної особи за наявності медичних показань лише за згодою її опікуна, з додержанням вимог, встановлених законом виключено на підставі Закону № 2205-VIII від 14.11.2017. Відтак на сьогодні діє лише загальна норма про те, що стерилізація може відбутися лише за бажанням повнолітньої фізичної особи.

54. Продовжується практика, особливо в дитячих інтернатних установах, позбавлення підопічних дієздатності.

За інформацією Мінсоцполітики у 2018 році прийнято 12 рішень суду (набрало законної сили) про поновлення дієздатності підопічним психоневрологічних інтернатів. Поряд з цим, прийнято 150 рішень про визнання підопічних таких установ недієздатними або обмеження їх у дієздатності.

Наведені дані свідчать, що установи рідко ініціювали питання щодо поновлення дієздатності недієздатним особам, а навпаки подавали документи до суду для визнання їх недієздатними.

Крім того, про нагальність цієї проблеми наголошувала делегація Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському, або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню під час зустрічі, яка відбулася у квітні 2019 року в Мінсоцполітики за результатами моніторингових візитів до психоневрологічних інтернатів

55. На виконання рекомендацій Уповноваженого, у 2018-2019 керівництвом інтернатних установ активізовано роботу стосовно підготовки та подачі до суду заяв про поновлення дієздатності підопічних психоневрологічних інтернатів.

Свобода пересування та громадянство (ст. 18)

56. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» гарантує рівність з усіма іншими громадянами можливості для участі в економічній, політичній і соціальній сферах життя суспільства, створення необхідних умов, які дають можливість особам з інвалідністю ефективно реалізувати права та свободи людини і громадянина та вести повноцінний спосіб життя згідно з індивідуальними можливостями, здібностями і інтересами.

57. Закони України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» та «Про громадянство України» не виділяють окремо таку категорію людей і вони мають такі ж можливості, як і інші громадяни України.

Самостійний спосіб життя й залучення до місцевої спільноти (ст. 19)

58. З метою впровадження належної підтримки осіб з інвалідністю для їх самостійного життя у відповідних громадах КМУ прийнято низку стратегічних нормативних актів¹.

59. ВРУ прийнято Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII «Про соціальні послуги», яким, зокрема, чітко визначено повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення надання соціальних послуг громадянам, у тому числі особам з інвалідністю, а також внесено відповідні зміни до статті 34 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Проте станом на кінець січня 2020 року Мінсоцполітики не розроблено низки підзаконних актів для забезпечення виконання зазначеного Закону.

60. Результати здійснених працівниками Секретаріату Уповноваженого протягом 2018 - 2019 років моніторингових візитів до ОМС та ОТГ з питань дотримання прав громадян у сфері соціального захисту в умовах децентралізації засвідчили численні випадки порушення прав громадян у сфері надання соціальних послуг, зумовлених в першу чергу недостатньою обізнаністю посадових осіб місцевого самоврядування щодо норм законодавства та їх обов'язків щодо реалізації відповідних прав громадян та фінансової неспроможності значної частини місцевих громад здійснювати в повному обсязі реалізацію покладених на них повноважень з підстав відсутності необхідних для цього коштів у їх бюджетах.

61. Послуги надаються в межах фінансових можливостей місцевих бюджетів, без урахування фактичних потреб осіб з інвалідністю. Не проводиться

¹ Розпорядженням КМУ від 01.04.2014 № 333-р схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

Розпорядженням КМУ від 09.08.2017 № 526-р затверджено Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу.

Розпорядженням КМУ від 27.12.2017 № 1018-р схвалено Концепцію розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року.

належна оцінка і прогнозування потреб у соціальних послугах і моніторинг оцінки якості їх надання. Не дотримуються стандарти надання, якість та обсяг соціальних послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги. Не вирішується питання надання допоміжних соціальних послуг у громаді, зокрема підтриманого проживання. До надання соціальних послуг системно не долучаються недержавні організації.

62. Має місце неукомплектованість закладів, які надають соціальні послуги, кваліфікованими кадрами, зокрема через низький рівень їх матеріального забезпечення, що зумовлює необхідність вжиття заходів для підвищення престижності праці зазначеної категорії працівників.

Індивідуальна мобільність (ст. 20)

63. У 2014-2018 роках мало місце постійне недофінансування з Державного бюджету України видатків на покриття фактичної потреби у забезпеченні осіб з інвалідністю засобами реабілітації²

У 2019 році Уряду вдалося повністю забезпечити потреби осіб з інвалідністю у цих засобах³.

64. Кошти на придбання автомобілів для осіб з інвалідністю з державного бюджету не виділялися з 2011 року.

У 2018 році Урядом впроваджено програму⁴ закупівлі Фондом соціального захисту інвалідів автомобілів для забезпечення перевезення осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та не мають в особистому користуванні та в користуванні законних представників автомобілів, виконавчими органами міських рад (крім міст, що є обласними центрами, та міст обласного значення), сільських, селищних рад ОТГ. За рахунок цієї програми у 2018 році закуплено 25 спеціально обладнаних автомобілів, у 2019 – 48.

Свобода висловлення думки та переконань і доступ до інформації (ст. 21)

65. Не виконані вимоги статті 7 Закону України «Про освіту» щодо забезпечення особам з порушенням слуху права на навчання жестовою мовою та на вивчення української жестової мови, не здійснено вдосконалення кваліфікаційних характеристик і посадових інструкцій педагогів, які працюють з дітьми із зниженим слухом, шляхом доповнення їх вимогами щодо застосування в навчальному процесі української жестової мови.

² За інформацією Мінсоцполітики, у 2018 році рівень забезпечення осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю протезно-ортопедичними виробами, ортопедичним взуттям, кріслами колісними, спеціальними засобами орієнтування, спілкування та обміну інформацією становив 36% (потреба 959659 одиниць а фактично видано 346094).

³ <https://www.msp.gov.ua/news/18196.html>

⁴ 14 березня 2018 року прийнято постанову № 189 «Деякі питання використання коштів, передбачених у державному бюджеті для придбання спеціально обладнаних автомобілів для перевезення осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату», якою затверджено Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для придбання спеціально обладнаних автомобілів для перевезення осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату.

64. За результатами моніторингового візиту фахівців Секретаріату Уповноваженого до Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова щодо додержання права людини та громадянина з особливими потребами на освіту було встановлено невиконання завдань та заходів Національного плану дій (підпункти 1,2 пункту 2 розділу XII «Освіта») в частині створення на базі зазначеного закладу вищої освіти науково-дослідного центру вивчення проблеми глухоти та щодо підготовки в університеті упродовж 2012-2020 років 900 сурдоперекладачів.

Недоторканність приватного життя (ст. 22)

65. Секретаріатом Уповноваженого при здійсненні контрольної функції за додержанням законодавства про захист персональних даних встановлено, що володільці/розпорядники персональних даних забезпечують конфіденційність відомостей про особу, стан здоров'я та реабілітацію осіб з інвалідністю нарівні з іншими.

66. Координаційною радою з удосконалення законодавства про захист персональних даних Секретаріату Уповноваженого, до складу якої увійшли представники центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, депутатських груп і фракцій у ВРУ, а також представники громадськості, спільно з литовськими та австрійськими експертами проекту Twinning розроблено проект нової редакції закону «Про захист персональних даних» з урахуванням основних нововведень Регламенту (ЄС) 2016/679. Цей законопроект передбачає поступове наближення до законодавства ЄС, в тому числі щодо забезпечення конфіденційності відомостей про особу, стан здоров'я та реабілітацію осіб з інвалідністю нарівні з іншими.

Повага до дому та сім'ї (ст. 23)

67. Державою приділяється недостатньо уваги навчанню батьків догляду за дітьми, які потребують особливої уваги, – більшість батьків не володіють необхідними навичками, а також інформацією про існуючі послуги, навчання і консультації. При цьому відомо, що якісний догляд і своєчасно надана допомога сприяють зменшенню інвалідизації, а в деяких випадках – її уникнення.

Наразі не затверджено державного стандарту послуги раннього втручання. Пілотуванням цієї послуги у рамках проекту Twinning було охоплено лише чотири регіони, наразі пілотний проект реалізується ще у шести областях.

Освіта (ст. 24)

68. Законом України «Про освіту», який було прийнято у 2017 році, закріплені права на освіту осіб з особливими освітніми потребами та регламентується інклюзивне навчання для цих осіб.

Фінансування на впровадження інклюзивної освіти щороку зростає. У бюджеті 2019 року було передбачено 504,5 млн грн на розвиток інклюзивної. Створюється мережа інклюзивно-ресурсних центрів⁵.

МОН спільно з Інститутом модернізації змісту освіти розроблено низку нормативних актів щодо інклюзивного навчання⁶.

Наразі система інклюзивної освіти почала функціонувати в усіх областях України⁷.

69. У закладах загальної середньої освіти у разі створення інклюзивного класу запроваджується посада асистента вчителя для забезпечення потреб таких дітей. На сайті МОН створено рубрику в сфері інклюзивного навчання для фахівців, яку наповнено відповідними методичними рекомендаціями, посібниками, розміщено матеріали для проходження онлайн-навчання⁸.

70. Не зважаючи на те, що державою запроваджено систему інклюзивної освіти моніторинг Уповноваженого засвідчив, що більшість закладів загальної середньої освіти не є доступними для осіб з порушеннями опорно-рухового апарату та зору.

У випадку забезпечення підвезення до закладів загальної середньої освіти, такі транспортні засоби не облаштовані для потреб дітей з інвалідністю.

71. Нагальною залишається і потреба формування у батьківській спільноті, педагогічних працівників та учнів толерантності в шкільному середовищі.

72. За результатами проведеного моніторингу до місцевих органів управління освітою та закладів професійної (професійно-технічної) освіти Київської, Сумської та Черкаської областей встановлено, що проблемними залишаються питання забезпечення архітектурної доступності, розумного пристосування, універсального дизайну приміщень закладів, гуртожитків, фахової підготовки працівників закладів, методичного забезпечення освітнього процесу. Як наслідок, у таких закладах станом на 01.01.2019 навчається 4,1 тис. осіб з обмеженими можливостями (1,6% від загального контингенту здобувачів професійної освіти).

73. Аналогічна ситуація і в закладах вищої освіти. Належний безбар'єрний доступ до навчальних корпусів та гуртожитків забезпечено частково, відсутнє спеціальне обладнання та меблі для осіб з особливими потребами.

Лише в процесі розробки перебуває концепція інклюзивної мистецької освіти.

⁵ За даними МОН України, за 2018-2019 навчальний рік сформовано мережу ІРЦ, яка нині налічує понад 575 установ в Україні. Центри забезпечують проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини за новими підходами

⁶ Для прикладу, Типова освітня програма початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів 1 класів з інтелектуальними порушеннями, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 26.07.2018 № 816.

⁷ За інформацією МОН України, у 2018/2019 навчальному році в загальну середню освіту здобували:

- 11 866 учнів в інклюзивних класах;
- 6 230 учнів в спеціальних класах;
- 37 787 учнів в спеціальних школах;
- 12 115 учнів з особливими освітніми потребами на індивідуальній формі навчання.

У 2018/2019 н.р. 8 417 інклюзивних класів відкриті в 3 790 закладів середньої освіти. Кількість асистентів учителів в інклюзивних класах складає 7 636.

Протягом 3 років кількість інклюзивних класів зросла в 3,1 рази, кількість шкіл, що мають інклюзивні класи, в 2,5 рази, а кількість дітей, що здобувають у них освіту, зросла в 2,8 рази.

⁸ <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/dlya-fahivciv/metodiki-inkluzia>

Здоров'я (ст. 25)

74. З метою забезпечення осіб з інвалідністю доступністю до медичної допомоги КМУ прийнято низку нормативних актів⁹

МОЗ розробило та оприлюднило до обговорення з громадськістю проект Концепції Загальнодержавної програми «Репродуктивне та статеве здоров'я нації на період до 2021 року».

75. Забезпечення медичними послугами, обладнанням та кваліфікованим персоналом у сфері охорони сексуального та репродуктивного здоров'я жінок та дівчат з інвалідністю не набуло системного характеру, виконуються окремі заходи виконавчих органів місцевої влади щодо постачання відповідного обладнання у заклади охорони здоров'я за рахунок місцевих бюджетів.

76. МОЗ не створено реєстр громадян, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання, що передбачено статтею 351 Основ законодавства України про охорону здоров'я, зазначена ситуація ускладнює ведення обліку цих хворих та визначення фактичної потреби в лікарських засобах і продуктах для спеціального дієтичного споживання.

77. Станом на вересень 2019 року в Україні відсутнє єдине нормативно-правове регулювання діяльності відділень паліативної допомоги, які надають послуги дітям.

78. Згідно з частиною першою статті 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» ВПО мають право на забезпечення лікарськими засобами у порядку, визначеному законодавством, а також на надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я. Місцеві органи виконавчої влади та ОМС, в межах своєї компетенції, забезпечують надання медичних послуг для ВПО, зокрема особам з інвалідністю, у комунальних закладах охорони здоров'я, які знаходяться у відповідному населеному пункті на рівні з мешканцями приймаючих громад. Обсяг видатків, передбачений у бюджетах на медичне обслуговування місцевого населення, розподіляється також і на внутрішньо переміщених осіб.

79. Відбулися зміни в організації надання медичної допомоги особам, які перебувають в місцях несвободи, зокрема з січня 2018 року розпочала свою діяльність нова «демілітаризована» вертикаль надання медичної допомоги особам, які перебувають у СІЗО та УВП системи ДКВС, через Державну установу «Центр охорони здоров'я ДКВС» та підпорядковані їй відокремлені підрозділи (філії та медичні частини).

80. Не зважаючи на реформування системи охорони здоров'я в системі ДКВС заклади охорони здоров'я системи ДКВС (палати та коридори) не пристосовані для надання медичної допомоги та утримання в них під час

⁹ Для прикладу, прийнято постанову КМУ від 27.02.2019 № 135 «Деякі питання реімбурсації лікарських засобів», якою передбачено відшкодування вартості лікарських засобів, відпущених за рецептами за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, у т.ч. і для осіб з інвалідністю.

лікування засуджених та ув'язнених осіб з інвалідністю, а саме: відсутні пандуси, поручні та пристосування в палатах та санвузлах тощо.

81. Аналогічна ситуація склалася зі спеціальними палатами, які розташовані в закладах охорони здоров'я системи МОЗ, які підпорядковані системі ДКВС та МВС, а також у спеціальних відділеннях проведення судово-психіатричної експертизи для ув'язнених осіб.

82. В Україні функціонує єдина УВП для осіб з інвалідністю (І – ІІ груп). Проте, штат медичного персоналу не передбачає посад санітарів, які б могли цілодобово здійснювати догляд та надавати домедичну допомогу під час відсутності лікарів в закладі. У зв'язку з чим, функції санітарів покладені на інших засуджених, які не є особами з інвалідністю, до обов'язків яких входить: санітарно-гігієнічні процедури (помиття, переодягання), годування, допомога під час пересування на прогулянку тощо.

Абілітація та реабілітація (ст. 26).

83. З метою забезпечення надання особам з інвалідністю доступних та якісних послуг абілітації та реабілітації упродовж попередніх років прийнято низку нормативно-правових актів¹⁰.

84. Активована робота щодо соціально-психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції і осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях (у т.ч. осіб з інвалідністю внаслідок війни) та членів їх сімей.

85. На сьогодні поки що не вдалося створити цілісну універсальну систему медичної та соціальної реабілітації людей з інвалідністю.

Основною перешкодою є відсутність належного бюджетного фінансування на ці потреби. Зокрема має місце проблема несвоєчасного отримання особами з інвалідністю належних їм засобів реабілітації у зв'язку із тим, що підприємства, які виготовляють відповідні засоби, не дотримуються термінів їх виготовлення через несвоєчасне фінансування з державного бюджету.

Є недостатньою кількість центрів медичної, професійної, соціальної реабілітації, особливо у сільській місцевості.

86. Застосовується формальний підхід до складання індивідуальних програм реабілітації людей з інвалідністю (оцінку індивідуальних потреб в реабілітації виконують представники медичних професій, тому до цього застосовується, як правило, лише медичні підходи).

87. Відсутнє належне кадрове забезпечення реабілітаційних установ (недостатньою є кількість лікарів-реабітологів, дитячих лікарів-психіатрів, кваліфікованих педагогічних, медичних та соціальних працівників,

¹⁰ Зокрема постановою КМУ від 14.03.2018 № 238 затверджено новий Порядок забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення і виплати грошової компенсації вартості за самостійно придбані технічні засоби реабілітації, яким передбачено впровадження нової системи забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації осіб з інвалідністю.

Постановою КМУ від 26.07.2018 № 587 внесено зміни до постанов Кабінету Міністрів України від 08.12.2006 № 1686 і від 31.01.2007 № 80 для забезпечення розвитку системи комплексної реабілітації (абілітації) осіб (дітей) з інвалідністю, реалізації заходів із попередження інвалідності (раннього втручання), вдосконалення механізму направлення та зарахування отримувачів послуг до реабілітаційних установ та врегулювання інших проблемних питань у сфері надання послуг особам зазначених категорій.

спеціальних психологів для роботи з дітьми з інвалідністю, що, в першу чергу, зумовлене низьким рівнем їх матеріального забезпечення).

88. Послуги, що надаються закладами охорони здоров'я та соціального захисту різних форм власності для дітей з особливими потребами, носять фрагментарний характер в порівнянні із системою раннього втручання і не зовсім спрямовані на комплексне вирішення для дітей (до 3 років) проблем відхилення від розвитку на ранніх стадіях і профілактики інвалідності та різних захворювань чи вад, що відрізняє ці послуги від системи раннього втручання.

88. Заходи, визначені Планом заходів з реалізації у 2017-2020 роках пілотного проекту «Створення системи надання послуг раннього втручання», затвердженим розпорядженням КМУ від 14.12.2016 № 948-р, практично не виконуються, зокрема у частині підготовки нормативно-правових актів, які би дозволили запровадити послугу раннього втручання системно, у всіх регіонах України.

Система раннього виявлення та забезпечення своєчасної реабілітації дітей з вродженими недоліками або порушеннями, розвиток системи реабілітаційних центрів для дітей з інвалідністю, особливо в сільській місцевості потребує удосконалення.

89. В пенітенціарних закладах залишаються не вирішеними проблеми для людей з інвалідністю щодо доступу до засобів гігієни, забезпечення їх технічними засобами реабілітації.

Праця та зайнятість (ст. 27)

90. Затверджені Планом заходів заходи в частині посилення стимулювання роботодавців приватного та державного сектору для працевлаштування осіб з інвалідністю, а також вжиття заходів для забезпечення підтриманого працевлаштування осіб з інвалідністю, в тому числі з інтелектуальними та психічними порушеннями на відкритому ринку праці шляхом удосконалення законодавства у встановленні строки (протягом 2017-2018 років) не виконано.

91. Механізми стимулювання роботодавців приватного та державного сектору для працевлаштування осіб з інвалідністю та зміни до стандарту надання соціальних послуг щодо супроводу на робочому місці з урахуванням потреб осіб з інтелектуальними та психічними порушеннями Мінсоцполітики не розроблено.

92. Моніторинг Уповноваженого у сфері дотримання права осіб з інвалідністю на працю у 2019 році засвідчує досить низький рівень працевлаштування осіб з інвалідністю¹¹.

¹¹ За інформацією Державної служби зайнятості протягом 2019 року послуги державної служби зайнятості отримували 47,9 тис. безробітних осіб з інвалідністю.

Кількість осіб з інвалідністю, які були працевлаштовані за вказаний період за сприянням державної служби зайнятості становила 13,8 тис. осіб, що на 5% більше, ніж у 2018 році. На нові робочі місця з компенсацією витрат роботодавцю єдиного внеску працевлаштовано 332 особи з інвалідністю.

Низький рівень працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні свідчить, що державна політика у сфері забезпечення права осіб з інвалідністю на працю є недостатньо ефективною і потребує удосконалення.

Достатній життєвий рівень та соціальний захист (ст. 28).

93. Пенсії по інвалідності та державні соціальні допомоги особам з інвалідністю періодично переглядаються в сторону збільшення, зокрема у зв'язку із зростанням прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність¹², з урахуванням фінансових можливостей бюджету.

94. Наявний механізм виплати пенсій для осіб з територій, що наразі є окупованими, врегульовує питання пенсійних виплат лише внутрішньо переміщеним особам. В той же час стосовно мешканців тимчасово окупованих територій такий механізм є явно дискримінаційним.

95. Соціальні виплати, у тому числі пенсії, здійснюються лише за наявності довідки про взяття на облік як внутрішньо переміщеної особи, після обов'язкового проходження особою фізичної ідентифікації в публічному акціонерному товаристві «Державний ощадний банк України» або складання акту обстеження матеріально-побутових умов сім'ї, що передбачено Порядком призначення (відновлення) соціальних виплат ВПО та Порядком здійснення контролю за проведенням соціальних виплат ВПО за місцем їх фактичного проживання/перебування, затвердженим постановою КМУ від 8.06.2016 № 365 «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам».

96. У разі недотримання зазначених вимог соціальні виплати припиняються, а їх відновлення здійснюється з місяця, в якому надійшла заява внутрішньо переміщеної особи. Суми соціальних виплат, які не виплачені за минулий період, обліковуються в органі, що здійснює соціальні виплати, та виплачуються на умовах окремого порядку, визначеного КМУ. Однак до цього часу такого порядку не затверджено КМУ.

97. Позитивним є внесення Законом України від 03.07.2018 № 2476-VIII змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту осіб, які доглядають за хворими дітьми. Зокрема, до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» щодо запровадження окремого виду допомоги для осіб, які доглядають за дітьми, хворими на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, на дитину, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, яким не встановлена інвалідність, та до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» з

¹² За даними Пенсійного фонду України, у зв'язку із зміною прожиткового мінімуму 2016 році середній розмір пенсії по інвалідності становив 1504,00 грн, у 2017 – 1660,30 грн, у 2018: з 01.01.2018 - 1952,12 грн, з 01.04.2018-1982,31 грн, з 01.07.2018- 1957,13грн, 01.10.2018 – 1996,20 грн., у 2019 році: з 01.01.2019 – 1994,94 грн, з 01.04.2019- 2094,77 грн, 01.07.2019- 2402,15 грн.

метою забезпечення участі одного із непрацюючих працездатних батьків, усиновителів, опікун, піклувальник, один із прийомних батьків, батьків-вихователів, які фактично здійснюють догляд за дітьми вказаної категорії у загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванні.

98. Визначений законодавством¹³ порядок визначення права особи з інвалідністю на державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю передбачає умову належності особи до категорії малозабезпеченої. Остання визначається з урахуванням середньомісячного доходу сім'ї отримувача допомоги. Як наслідок, у разі наявності доходів у інших членів сім'ї, зокрема й виплат на дітей, що мають спрямовуватися на забезпечення потреб дитини, що перевищують визначену законодавством межу, особа з інвалідністю позбавляється права на одержання згаданої соціальної допомоги. Таке правове регулювання порушує право особи з інвалідністю на соціальний захист у разі інвалідності, гарантований статтею 46 Конституції України.

Участь у політичному та суспільному житті (ст. 29)

99. У 2019 році під час проведення чергових виборів Президента України та позачергових виборів народних депутатів України Уповноваженим здійснювався постійний моніторинг дотримання виборчих прав громадян України, зокрема осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Моніторингом виявлено непоодинокі випадки недотримання рівних можливостей в реалізації виборчого права для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення через відсутність або обмеження доступності до виборчих дільниць, а саме відсутність архітектурної доступності приміщень, в яких відбувається голосування, та недоступність прилеглої території, виборчі матеріали не адаптовані для людей з вадами зору, в тому числі відсутність бюлетенів, дубльованих шрифтом Брайля.

100. Уповноваженим під час першого та другого турів виборів Президента України було отримано 1356 повідомлень про порушення виборчих прав громадян, із них 9,3% (126 повідомлень) стосувались відсутності доступу до виборчої дільниці для осіб з інвалідністю та 5,8% (79 повідомлень) стосувались відмови в голосуванні за місцем перебування осіб з інвалідністю. Залишається невирішеним питання забезпечення виборчого права громадянам, яких визнано судом недієздатними.

Участь у культурному житті, проведенні дозвілля й відпочину та заняття спортом (ст.30)

101. Упродовж 2019 року Секретаріатом Уповноваженого здійснювався моніторинг стану виконання органами місцевої виконавчої влади та органами місцевого самоврядування реалізації КПІ.

¹³ Закон України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» та Порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державної соціальної допомоги на догляд, затверджений постановою КМУ від 02.04.2005 № 261

102. Моніторингом зокрема встановлено, що не створено належних умов в закладах та установах культури для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, не забезпечено архітектурну доступність, розумне пристосування, універсальний дизайн приміщень закладів, поповнення фондів відповідною літературою.

103. У жовтні 2019 року представники Уряду України та генеральний директор ВОІВ підписали Програму співпраці у сфері інтелектуальної власності на 2020-2021 роки, якою передбачено заходи щодо підготовки України до ратифікації Марракешського договору.

104. З метою створення необхідних умов, які дають можливість особам з порушенням слуху нарівні з іншими громадянами реалізовувати свої права і свободи у політичній, економічній, соціальній, культурній та іншій сфері, підготовлено проєкт Закону України «Про українську жестову мову», який зареєстровано у Верховній Раді України (реєстраційний № 2340 від 29.10.2019), яким зокрема пропонується врегулювати питання забезпечення телевізійного мовлення доступного для сприймання особами з порушенням слуху.

Статистика та збирання даних (ст. 31)

105. Відповідно до постанови КМУ від 16.02.2011 № 121 «Про затвердження Положення про централізований банк даних з проблем інвалідності (далі – ЦБІ)» створено ЦБІ, держателем якого є Міністерство соціальної політики України. До користувачів ЦБІ належать МОЗ, МОН, МКМС, Мінсоцполітики, Мінветеранів, Державна служба зайнятості, разом з тим, до ЦБІ вноситься інформація лише Мінсоцполітики.

Отже, фактично ЦБІ не містить повної інформації для визначення потреб осіб з інвалідністю, в тому числі дітей.

106. Потребують вдосконалення форми звітності про забезпечення осіб з інвалідністю виробами медичного призначення та лікарськими засобами із зазначенням віку, статі, класифікації захворювань; про доступність осіб з інвалідністю до соціальних та інших послуг (із зазначенням їх віку, статі, нозологічної форми захворювання, місця проживання), зокрема з питань працевлаштування та зайнятості, захисту їх від домашнього насильства; про створення умов доступності для осіб з інвалідністю до транспорту, об'єктів транспортно-дорожньої інфраструктури та поштового зв'язку тощо.